

ואני תמיד עמך

ארבע דרגות בלימוד תורה
מו"ר הרב יהושע שפירא

בתקופה בה לימוד התורה מקבל ביקורת מכיוונים רבים, חשוב שנחדד בקרבנו את היחס הנכון ללימוד התורה. המאמר עוסק בארבע דרגות שונות של לימוד התורה, מהדרגה המעשית ביותר הנוגעת ופועלת בעולם הזה ועד הדרגה העליונה ביותר המגיעה מעלה מעלה.

שוויון בנטל

בשנים האחרונות עולה עניין 'השוויון בנטל' לכותרות לעיתים תכופות. עסקנו כבר כמה פעמים בעניין המעלה העליונה של לימוד התורה ולומדי התורה בישראל. אני מוכרח להודות שבכל הדיון בנושא 'שוויון בנטל' הנטייה הפשוטה והטבעית שלי היא עם העולם החרדי, עולם התורה. עם ישיבת פונוביז' וישיבת מיר, חסידות ויז'ניץ וחסידות בעלז, תולדות אהרן ותולדות אברהם יצחק, פורת יוסף וכיסא רחמים. שם לבי נמצא והנטייה הטבעית שלי היא להזדהות אתם.

לא שאנחנו לא רואים את עצמנו כחלק מצבא ההגנה לישראל, ממסירות הנפש על שמירת האומה ועל כיבוש הארץ, מהשותפות המלאה בסיירות מובחרות ובחילות מובחרים ובכל העבודה הגדולה של תקומת ישראל - אבל הנשמה והליבה של כל התוכנית הזאת היא עולם התורה ולומדי התורה. העובדה שיש נתק וקרע בין הלב לבין האיברים, בין המוח לבין כל הפעולות, היא כאב גדול, אבל ה'נטל' המרכזי הוא 'נטל' עמלה של תורה ומסירות הנפש עליה. אכן, יש גם בעולם התורה מה לתקן, לשפר ולשנות, אך מי שהלב שלו לא בוער באופן חי ופשוט

עם כל לומדי התורה בישראל, ועם הדאגה העליונה שלהם שלא יפול צרור ארצה מכל מסירות הנפש לתורה – כל העצות שלו לא יהיו נכונות, לא יהיו במקומן.

נתתי את לבי לעסוק ולעיין מעט בסוגיה הזו. נמנה כאן ארבע מעלות טובות למקום עלינו בנושא לימוד התורה. כידוע שבפנימיות ארבע דרגות הן מכוונות ומדוקדקות – יש ביניהן חיבורים ויחסים מסוימים, וגם כאן, תן לחכם ויחכם עוד.

המעלה הראשונה

המעלה הראשונה מתומצתת בסלוגן הישן – 'נותנים את הנשמה למדינה'. יש כאן לשון נופל על לשון. המובן הראשון הוא שאנחנו מוסרים את הנשמה למדינה הזאת. היא המדינה שלנו, אנחנו חלק ממנה, עצם מעצמה ובשר מבשרה. אנחנו נותנים את הנשמה למדינה – בשדה הקרב, בבניין הכלכלה, בבניין החקלאות, בבניין הגשמי ובבניין הרוחני. אבל המובן הפנימי יותר, העיקרי, הוא שהמדינה צריכה נשמה, ושהתפקיד שלנו הוא לתת לה אותה. לומדי התורה הם הנותנים את הנשמה למדינה. בלי לימוד התורה בישראל המדינה היא כגוף ללא נשמה, חלילה. איננו עוסקים כאן רק בהשפעת לומדי התורה בפועל כלפי חוץ, אלא בעצם העובדה שכפי שיש אנשים שתפקידם הוא לעסוק בגוף המדינה – יש כאלה שתפקידם הוא לעסוק בנשמתה. ההשפעה הפנימית של הנשמה כמחיה את הגוף עיקרית וחשובה הרבה יותר מפעולות מסוימות וגלויות. מתוך קשר החיים העצמי שבין הנשמה והגוף נמשכים מאליהם פרטי כוחות מגוונים ועשירים עד אין קץ. כל הפעולות הגדולות וכל העניינים הנעלים והנשגבים שנעשים בבניין האומה הם כגוף, ולומדי התורה בתוך המדינה הם נותני הנשמה למדינה. זוהי המעלה הראשונה העוסקת בתפקיד הלומדים בבניין האומה, כנגד ה' תתאה, עולם העשיה.

המעלה השניה

המעלה השניה היא שלא רק שלומדי התורה נותנים לפעולות הגשמיות נשמה, אלא שהם גם כלי הקודש עצמו. כלומר, הם לא רק מחיים את הגוף הגשמי באופן עמוק נסתר, וחיצוני גלוי; אלא כל העולם הרוחני של האומה נבנה על ידם בפועל והם נעשים כלי קודש.

יש מקום לחלק את כלי הקודש בכללות לשישה גוונים, כנגד המידות. הגוון הראשון הוא מאירי הדרך לישראל. הם המחנכים, המלמדים, הר"מים, ראשי הישיבות, האדמו"רים וכל שאר מאירי הדרך לישראל. המדרגה הזאת היא כנגד מידת החסד שהיא שפע הטובה והברכה של הנשמה. הגוון השני הוא הדיינים, כנגד מידת הדין, תפקידם הוא לדון על פי רצון ה' שבתורה בין איש ובין רעהו, בענייני ממונות, גיטין וקידושין. המדינה צריכה עולם תורה שיקים מקרבו דיינים שיהיו כפי המתואר בתורה – "אנשי חיל, יראי אלוקים, אנשי אמת, שונאי בצע", "ושפטו את העם משפט צדק". הגוון השלישי הוא כנגד מידת התפארת – אלו הפוסקים, מורי ההוראה בישראל. הם מכריעים את האסור ואת המותר, את הטהור ואת הטמא, את הכשר ואת שאיננו כשר. אלו שלושת הגוונים הראשונים של כלי הקודש.

למטה מהם יש שלושה גוונים נוספים השייכים יותר לעולם הממשי המעשי. הגוון הרביעי כנגד ספירת הנצח, אלו סופרי הסת"ם שהם עוסקים בהתגלות האמת הנצחית האלקית בגשמיות ממש, הם הכותבים את שמות הקב"ה ותורתו על החומר – קלף ודיו. הרביעי הוא משגיחי הכשרות, שעסוקים במניעת כניסת איסורים לפינו בסור מרע, כנגד ספירת ההוד – 'סטרא דשמאלא'. ולבסוף המוהלים והשוחטים, כורתי הברית ומכשירי הבשר, כנגד ספירת היסוד.

אלה הם כלי הקודש שאנו צריכים שיהיו באומה. הם לא נותנים את הנשמה למדינה, הם לא נותנים רוח לחימה בצה"ל, רוח התיישבות במשרד החקלאות ורוח של התייעלות וחדוות יצירה בלשכת האוצר. הם

1 שמות יח, כא

2 דברים טז, יח

נושאי הנשמה עצמה, נושאי הארון, כלי הקודש באומה, כנגד ו' שבשם, עולם היצירה.

כידוע אותיות ו' ה' שבשם הן "הנגלות לנו ולבנינו"³,⁴ וגם כאן פשוט וברור לכל אחד שהאומה זקוקה לנשמה ולכלי קודש. האומה זקוקה לר"מים וראשי ישיבות, לדיינים ופוסקי הלכה. האומה זקוקה לסופרי סת"ם, למשגיחי כשרות, למוהלים ולשוחטים - את כל אלה צריך להעמיד. אם צריך את הפקולטה להיסטוריה, את הפקולטה לאשורולוגיה ואת הפקולטה לאנתרופולוגיה - לא צריך את הפקולטה לאדמו"רולוגיה? את הפקולטה לר"מלוגיה? למלמדולוגיה? זה פחות חשוב? פשיטא שזה לא פחות חשוב. את כל הגוונים האלו ודאי שצריך להעמיד בישראל.

המעלה השלישית

המעלה השלישית היא כנגד ה' עילאה. המדרגה הזו והבאה אינן נגלות, הן שייכות ל"נסתרות לה' אלקינו"⁵. עיקרה של ה' עילאה הוא הפסוק נבניא: "ואשים דברי בפין ובצל ידי כסיתין לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה"⁶. חז"ל דורשים "אל תקרי עמי אלא עימי, בשותפו. כמה דאמר ביה 'בדבר ה' שמים נעשו' וכו' הכי אנת בשותפו עמי דבמלוך אתעבידו שמיא וארעא"⁷. לומדי התורה בציון הם נוטעי שמים ויוסדי ארץ, הם מקיימי העולם.

3 דברים כח, כט

4 בתיקוני הזוהר קכט, ב: "י' אתלבש באנשי חיל ודא מוחא דתמן חכמה. ה' ביראי אלקים דאיהו לבא ותמן דחילו ורחימו דאינון י"ק בימינא ובשמאלא ואינון נסתרות במוחא ובלבא. ו' אתלבש בפומא מסטרא דאלין דאינון אנשי אמת. ה' אתלבש בגופא מסטרא דאלין שונאי בצע ואינון תורה ומצוה, ועלייהו אתמר וה'נגלות." כלומר השתיים העליונות - נסתרות, והשתיים התחתונות - נגלות.

5 דברים שם. וראה בתיקוני הזוהר שבהערה הקודמת.

6 ישעיהו נא, טז

7 תיקוני הזוהר קד, א. וראה שם קו, א; קיח, א.

נפש החיים⁸ מרבה להביא את הפסוק הזה ומסביר שזה ביטוי לכך ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁹; ולתנאי של עמידת הבריאה כולה בלימוד התורה - "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת"^{10, 11} לומדי התורה הם מקיימי העולמות, הם מעמידי המציאות.

יהודי צריך להאמין שאם ברגע זה לא היה לימוד תורה בשום מקום אחר בעולם, לימוד התורה שלו היה מקיים את כל העולם. יש בכוח המילים שאנחנו אומרים בזמן הלימוד לקיים את כל העולם כולו. מסופר בשם הרב'ה מקוצק שאביו של בעל ה'אבני נזר' זכה לבן כזה בזכות כך שבפורים אחד, בשעה שכולם היו עסוקים בענייני הפורים, היה הוא היחיד שלמד תורה. וכך המנהג בישיבת פונוביז' - יומם ולילה לא ישבתו מלימוד תורה. הם עושים חלוקה של לימוד תורה בלא הפסק, כך שלא יהיה רגע - שלוש מאות שישים וחמישה ימים בשנה, עשרים וארבע שעות ביממה - שאין אנשים שיושבים ולומדים תורה. הם נטלו על עצמם את ה"אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"¹² להחזיק את כל העולם כולו. ואם כי כנראה שגם בלעדיהם העולם היה עומד, שהרי הובטחנו שלא ימושו דברי תורה מפינו ומפי זרענו, בכל זאת הם נטלו על עצמם את המשימה הזאת. כנראה גם כדי לחזק בתודעה את האמת שהעולם עומד על לומדי התורה, שכל העולם כולו היה חוזר לתוהו ובוהו לולי לימוד התורה.

המעלה הזו היא כנגד ה' עילאה, עולם הבריאה. כל הבריאה כולה עומדת בכל עת על לימוד התורה, וגם מלכתחילה העולם נברא על ידה - "אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹³.

8 נפש החיים שער א פרק טז בהג"ה; שער ד פרקים י-יב; שם פרק כה; ליקוטי מאמרים יב.

9 זוהר פרשת תרומה קסא, א

10 ירמיהו לג, כה

11 פסחים סח, ב; נדרים לב, א

12 ויקרא ו, ו

13 זוהר פרשת תרומה קסא, א-ב.

המעלה הרביעית

המעלה הרביעית של לומדי התורה, כנגד י' שבשם, עולם האצילות - אצלו יתברך, היא שלומדי התורה יוצאים מכל גדרי העולמות ודבקים בו יתברך. גם המעלה הזאת מבוארת הרבה בנפש החיים,¹⁴ ובעל התניא אחוז כולו בעניין הזה,¹⁵ שהתורה היא חכמתו ורצונו יתברך, וכשאדם לומד תורה הוא נעשה אלוקי. הוא יוצא מגדרי העולמות, ממצרי העולם הזה, ונעשה דבוק בו יתברך דבקות שאין כיוצא בה, לא בעיני העולם הזה ולא בעיני שמים.

שלושת המעלות הקודמות שייכות לאופנים שעל ידם התורה מגלה את אלקותו יתברך בעולמות. אבל זו מעלה נעלית על הכל, ששייכת לאופן שבו על ידי התורה אנחנו יוצאים לגמרי מכל גדרי העולמות, למעלה מן הבריאה - שעל ידי התורה אנחנו אצלו יתברך. זה מה שחז"ל אומרים¹⁶ שהקב"ה מקיים את כל התורה, שהוא לא ציוה אותנו דבר שהוא אינו מקיים. כביכול זו התורה שלו, אלה המצוות שלו. על ידי התורה אדם חוזר כלפני בריאתו, כשהנשמה הייתה חלק אלוק ממעל, "ושבה אל בית אביה כנעוריה",¹⁷ "באור פני מלך חיים".¹⁸ ולומדי התורה מזכים את כל ישראל להיות אצלו יתברך.

14 נפש החיים שער ד פרקים י-יג; שם ז-כ.

15 ראה למשל תניא ליקוטי אמרים פרקים ה, ג, מו. ובהרבה מקומות.

16 ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג: "אמר רבי לעזר פרא בסיליוס או נומוס או גריפיס בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גוזר גזירה רצה מקיימה רצו אחרים מקיימים אותה אבל הקב"ה אינו כן אלא גוזר גזירה ומקיימה תחילה מה טעמא ושמרו את משמרתי אני יי' אני הוא ששימרתי מצותיה של תורה תחילה".

שמות רבה פרשה ל, ט: "ד"א ואלה המשפטים, הה"ד 'מגיד דבריו ליעקב' אלו הדברות, 'חוקינו ומשפטיו לישראל' אלו המשפטים. לפי שאין מדותיו של הקב"ה כמדת בשר ודם, מדת בשר ודם מורה לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום והקב"ה אינו כן אלא מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור".

וראה בפרי צדיק בראשית לחנוכה אות ב.

17 ויקרא כב, יג

18 וראה בתניא פרק לא: "וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה היא שמחת הנפש בצאתה מהגוף המתועב ושבה אל בית אביה כנעוריה בשעת התורה והעבודה".

18 משלי טז, טו

4 דרגות - וקוצו של י'

מנינו ארבע דרגות עיקריות בלימוד התורה. הראשונה היא שהוא נותן את הנשמה למדינה. שכל הפעולות והמעשים, רוח הלחימה של צה"ל וכוח הבנייה בערים, להט ההתיישבות ומנוע הכלכלה - אין להם חיוניות לולי התורה. היא נותנת את הנשמה לכוחות הפועלים ומחייה את כל עולם העשייה של האומה הישראלית. למעלה מזה, התורה מעמידה את כלי הקודש של האומה. היא מעמידה את מלמדי התורה, הדיינים, הפוסקים, סופרי הסת"ם, משגיחי הכשרות, המוהלים והשוחטים - כל ששת הצדדים של כלי הקודש. הדרגה השלישית היא שלומדי התורה הם מקיימים את העולם ושותפים בבריאתו בכל רגע ורגע. ועוד למעלה מזה, שלומדי התורה מעלים את כל האומה להיות אצלו יתברך, מחזירים אותו לאשתאבא בגופא דמלכא,¹⁹ לצאת מכל גדרי העולמות. למעלה מכל אלו, כנגד קוצו של י', הם בעלי הנסתר, שלא רק מעלים אותו לאשתאבא בגופא דמלכא, אלא הם בעלי דעת אלוקים מופלאה, מלאי הכרה מאירה ובוהקת באותה התאחדות גמורה אתו יתברך. על כן חביבים הם חיבה יתרה, מפני שכל אותה אורה 'נודעת להם'.

כל המעלות הללו אינן תלויות בכוונה. גם כשיושב בחור בפונוביז' וכלל לא חושב על החיילים בצבא, או שיושב בחור בסאטמר, בתולדות אהרן או בתולדות אברהם יצחק, והוא מתנגד חריף לצבא, ואולי הוא אפילו שונא אותו - זה לא משנה. את השנאה צריך לתקן ואת הנתק צריך לרפא, אבל התורה שלו נותנת חיים לכל החיילים, החקלאים, הבונים ולכל העוסקים בכלכלה, במדע ובאומנות ובכל מלאכה. היא מעמידה את כלי הקודש הלאומיים, היא מקיימת את כל העולם והיא מעלה את כל האומה להיות אצלו יתברך.

לפעמים נדמה כאילו תפקיד הישיבה הוא לגדל רואי חשבון, מהנדסים, שלא לדבר על עורכי דין, ובאמת זה בלבול גדול. כמוכן, אם זה מה

שמתאים לאדם מסוים, אנחנו מכבדים אותו ואוהבים אותו ואומרים לו יישר כוח, שיעסוק במלאכתו ביושרה וישא ויתן באמונה. אבל האם זה תפקיד הישיבה? כאן צריכה להיות הלכה הרוחחת של כל ארבעת הדרגות שבהן אנו עוסקים. אנחנו צריכים להוציא מכאן אורה, תורה וקדושה ולזכות את כל ישראל בכל ארבעת הדרגות שעליהן דיברנו. בשביל זה אנחנו פה, על זה אנחנו מוסרים את הנפש. יש הרבה רואי חשבון במדינה גם בלעדינו, אנחנו צריכים לגדל בוגרי ישיבות שילמדו וישקדו על התורה. זה עיקר המשימה שלנו. אבל עוד קודם לכן אנחנו צריכים להיות המרפאים את הנתק והקרע, את השנאה, בין גוף האומה לבין נשמתה.

אני רוצה להרחיב מעט בכל אחת מהדרגות שהזכרנו.

לתת את הנשמה למדינה

יש מאמר נפלא ויסודי במאמרי הראי"ה שנקרא 'אחדות ושניות'. המאמר הזה מסייע מאוד להבנה של מערכות היחסים בעולם, שהמסירות היקרה והחשובה שלנו לבניית האומה מששטשת אותן לפעמים.

המאמר מדבר על ה'רוחניות', ולעניינו נתרגם את הנושא ל'עולם התורה'. אף על פי שיש מקום לדון בדיוק התרגום הזה, ויש לחלק בין מה שכתוב כאן לעולם התורה בדברים מסוימים, ברוב ההקשרים הוא מתאים מאוד. אומר הרב:

הרוחניות, מלבד עדניה הגדולים לאין תכלית כשהיא לעצמה, היא נותנת עז וגדולה גם לחיים החומריים. וכשאתה רואה שמתגבר החפץ בקרב האומה לבסס את חייה החומריים, סימן הוא, שהרוחניות התגברה בעולם, עד שהתרוממה גם מעלת החומריות, הדרושה להשלמת תכנית היצירה.

כשהרוחניות מתגברת אז מוצאים בני האדם טעם לחייהם. אז הם מבינים ומרגישים שכדאי לחיות. ערך החיים אז הולך ועולה, ועל

כן מבקשים אז בני האדם לבסס יותר את החיים החומריים, שיהיו אז יותר בטוחים, יותר רחבים ונאים.

אז ירבו בעולם שלום אהבה וחדוה, "אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רינה".

כי הרוחניות הגדולה והנשגבה, המקפת את הכל וחודרת אל תוך הכל, ממלאה בנחלי עדניה גם את החיים הריאליים והחומריים, ומצרפת ומזככת אותם, מפני שלפניה אין העולם החומרי נפרד מהעולם הרוחני, אחדות שלמה יש בין שני העולמות האלה, כי שניהם ממקור אחד מוצאם "כי ביה ה' צור עולמים".²⁰

הרוחניות כשהיא לעצמה היא עדן עד אין קץ. זה שייך לשלושת המדרגות העליונות שמנינו - יה"ו שבשם. מלבד זאת, היא נותנת עוז וגדולה גם לחיים החומריים. זו המדרגה הראשונה, כנגד ה' תתאה. הרוחניות נותנת עוצמה, התפשטות, התפרצות וברכה לחיים החומריים.

"וכשאתה רואה שמתגבר החפץ בקרב האומה לבסס את חייה החומריים, סימן הוא, שהרוחניות התגברה בעולם", כיון שיש עולם רוחני עשיר, העולם החומרי מתגבר. הרוחניות לא רק חיה חיים עליונים לעצמה, אלא גם מחייה את כל החיים הגשמיים, נותנת להם טעם.

"עד שהתרוממה גם מעלת החומריות, הדרושה להשלמת תכנית היצירה". האומה צריכה חומריות גדולה: צבא גדול, חקלאות גדולה, משרדי אוצר וכלכלה מפותחים כדי להכיל נשמה גדולה כמו זו שהולכת ומתגלה באומה. אבל מה נותן טעם לגדל חומריות כל כך גדולה? הטעם הוא הרוחניות.

"כשהרוחניות מתגברת אז מוצאים בני אדם טעם לחייהם". אז מוצאים החיילים טעם למסירותם. אז מוצאים אנשי הסיירת טעם לכל

העז והתעצמות שהם נצרכים להם כדי לעשות את תפקידם. אז יש רוח לחימה בצה"ל. אז מבינים ומרגישים שכדאי לחיות.

"ערך החיים אז הולך ועולה, ועל כן מבקשים אז בני האדם לבסס יותר את החיים החומריים, שיהיו אז יותר בטוחים, יותר רחבים ונאים. אז ירבו בעולם שלום אהבה וחדוה, "אז ימלא שחוק פינו ולשונו רינה". כי הרוחניות הגדולה והנשגבה, המקפת את הכל וחודרת אל תוך הכל, ממלאה בנחלי עדניה גם את החיים הריאליים והחומריים, ומצרפת ומזככת אותם, מפני שלפניה אין העולם החומרי נפרד מהעולם הרוחני, אחדות שלמה יש בין שני העולמות האלה, כי שניהם ממקור אחד מוצאם "כי ביה ה' צור עולמים".

"ואולם קצרי ההשגה" - אלה הם האנשים שרואים רק את העולם הגשמי, את צרכיו, את מבוקשיו, את חשיבותו, "כשהם רואים בעולם נטייה כלפי החיים החומריים, מתנפלים על החידוש הזה ובקנאתם לחומריות הם מבקשים לבטל לגמרי את הרוחניות". אומרים שצריך חיים גשמיים. צריך צבא, צריך כלכלה, צריך פרנסה, צריך מי שיעבוד וירויה כסף, צריך מי שיצא לקרב. ומי שירצה בשעות הפנאי גם לחבל קצת את החיים, לקשט אותם בעולם התורה, אולי אפילו לשאת דרשה מעל במת הכנסת, ואולי גם להיות דוקטור באוניברסיטה - בתור איזו ספרות יפה התורה יכולה להיות תוספת נאה ומשובחת. אבל הבסיס, הנטל, הוא החיים החומריים. הם דורשים את שלהם ובהם צריך את השוויון. **"הם מבקשים לבטל לגמרי את הרוחניות, שלדעתם היא סותרת את החומריות החביבה עליהם. והם מעבירים קו בין החומריות ובין הרוחניות; והעולמות, שהם באמת אחד, נפלגים אצלם לשנים, הסותרים זה את זה".**

ובהמשך: **"נותצים הם מתחילה את הרוחניות החלוקה מעל החומריות וסותרת לה".** הם מרגישים צורך באחדות, ולכן נלחמים ברוחניות המנותקת מהחומריות, באותו חלק של עולם התורה שלא

מתגלה איך הוא מאיר ונותן נשמה למדינה. "בביקורת עזה הם מבקרים אותה ומראים את כל שקרה והפסדה. מנתצים ומשברים הם רוחניות זו בקנאות המיוחדת לעם ישראל ושמחים רגע לראות כי האליל של הרוחניות היה למעי מפלה. ואולם מחוסר הבחנה עמוקה הם טועים לחשב, כי כבר עקרו את כל הרוחניות משרש, שמעכשיו אין עוד רוחניות בעולם, אבל באמת הספיקו לנתץ רק את אליל הרוחניות, את הרוחניות האילוהינית, הרומנטית, בת הדמיון הכוזב, ולא את הרוחניות האמתית שאי אפשר להכחידה, והיא עומדת וקימת לנצח, בין שמודים לה ובין שכופרים בה", שהיא נמצאת, זורמת וחיה - בפורת יוסף, במיר, בתולדות אברהם יצחק, ובכל בתי המדרשות.

לאחר מכן מתאר הרב מה אומרת התנועה הזאת. זה עיקר מה שאנחנו באים לתקן, לתת נשמה למדינה. זה עיקר כוח העשייה של עולם התורה:

ואחרי שגמרו את עבודת הנתיצה של אליל הרוחניות, הם על כרחם באים לנתץ גם את אליל החומריות, כי אחרי שהחומריות נפרדת מהרוחניות גם היא אינה אלא אליל ואין לה זכות הקיום. אז מתעוררות מלחמות המפלגות והמעמדים, והמלחמות הקשות והאכזריות מרעילות את נעימות החומריות. קשה לאדם ליהנות מסעודתו אם בידו האחת הוא אוזח את הפרוסה ובידו השנית חנית ורובה לבתק את חברו, הבא גם הוא לנגדו מזוין לגזול את הפרוסה מידו. ומצד שני החומריות כשהיא לעצמה נעשית לאה, מאין קורטוב של רוחניות אמתית, ואכולי ספק ונגועי שעמום אינם מוצאים דרך אחרת אלא אבוד עצמם לדעת. והספרות עוד באה ומוסיפה שמן על המוקד, כמעט מכל שיר ושיר, מכל ספור וציור בוקעת ועולה אנקת חלל, הקורעת שמים מעל ומפעפעת כארס מתחת עד קצווי שאול. החוקרים מבקשים איזה תכלית לחיים ואינם מוצאים, אין קו של אור להאיר ולחמם את הנפש הרועדת מקור. גם מקול המחרפים והמגדפים, החצופים ועזי הפנים, אתה שומע תרעומות של איוב, - הסובל יסורים אין קץ ומרוב כעסו הוא נכון לרמס, לטרף ולהשחית את הכל.

כך הולכים פושעי ישראל ושוברים בעצמם את אלילי הזמן, שוברים ומנפצים ומנקים את המקום מהרוחניות המזויפה ומהחומריות הריקה והשפלה ומפנים דרך לקדושה העליונה, שתשלח היא את אורה להשיב לב בני ישראל אל אמונת האחדות.²¹

אמונת האחדות פירושה, האמונה שיש נשמה במדינה. עם כל הקרע והפער, לומדי התורה בישראל הם נותני הנשמה לכל הבונים החומריים. התפקיד שלנו לעת כזאת הוא להיות אחוזים באחדות האמיתית שהיא סוד נשמתנו, "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".²² להבין שהארציות והנשמתיות הן דבר אחד ולא שניים, וממילא התורה, הצבא, החקלאות, הכלכלה והבנייה - כולם עולם אחד ולא כמה עולמות שונים. אנחנו לא רוצים להיות נשמה תלושה בעולם הנשמות, מצב כזה נקרא מוות. אנחנו גם לא רוצים חלילה להיות גוף מתפורר בקבר, גם זה מוות. אנחנו בארץ החיים, ובארץ החיים יש נשמה בגוף. אנחנו צריכים לפקוח את העיניים ולראות שעולם התורה הוא הנשמה וכל כלי החומר של בניין האומה הם הגוף, והכל הוא דבר אחד. בימים אלה אנחנו זקוקים יותר מכל לרפא את האליליות של השניות. לדעת ש"הרוחניות היא נותנת עוז וגדולה לחיים החומריים", שהיחס בין שניהם הוא יחס של גוף ונשמה.

היום כבר לא רק מעמיקי הדעת ומרחיקי הראות עומדים על זה. היום רואים בבירור שאת הציונים הכי טובים מקבלים אלה שלמדו בישיבה, המג"דים, המח"שים הכי טובים, רבים מהם בוגרי ישיבות. למי יש הכי הרבה מסירות? מי נותן טעם לכל הקדושה של המלחמה על הארץ הזאת, על האומה הזאת? אלה שבאו מבית המדרש. ראש העיר רמת גן לשעבר נהג לבקר בישיבה ביום העצמאות בכל שנה ולספר איך הגיזרה היחידה בגולן שהסורים לא הצליחו להבקיע במלחמת יום הכיפורים היתה הגיזרה של ההסדרניקים. הוא היה שם. כי גבורת הנפש שבאה מעולם התורה נותנת נשמה, תעצמות ועוז לחיים החומריים. אני לא

21 מאמרי הראיה א, 'אחדות ושניות' 234

22 שמואל ב ז, כג; דברי הימים א יז, כא

יודע אם אתם יודעים, בקרב רואי חשבון, עורכי דין, עוזרים פרלמנטריים בכנסת ולשכת ראש הממשלה יש הרבה יותר דתיים מהפלח שלהם באוכלוסייה. למה? כי הרוח שלהם נותנת להם חיוניות להחיות גם את כל העולם החומרי ביתר שאת וביתר עוז. כל המחשבה שעומדת בבסיס הדרישה לשוויון בנטל, שמניחה שהשקעה בעולם החומרי לבדו זה הנטל, היא שקר גס, עיוורון גמור. לומדי התורה ששוקדים יומם ולילה על תלמודם, הם מקור החיוניות. וכשיושבים ולומדים תורה בישיבה - מה לומדים? לא לומדים את ה'חזון איש'? לא לומדים את התורה של ה'סטייפלר'? לא לומדים את תורת רבותינו מישיבת מיר, הרב עובדיה? לא לומדים מכל גדולי התורה שישבו יומם ולילה ועסקו רק בתורה? הם לא חיינו ואורך ימינו? הם אינם חלק חשוב מנשמת האומה?

נכון. יש לנו את דברי רבותינו הקדושים והנעלים ששיבת ישראל והאחדות של כל צדדי החיים של האומה גלויים לפנינו, ודבריהם הם לעילא ולעילא מכל דברי תלמידי החכמים שהזכרתי בהבנת הדור וחיבור הנשמה והגוף הלאומיים. אם כי, מצד מסוים, יש גם לראשונים את המעלה שלהם, שהם מומחים ללימוד, כל אחד בתחומו. אמנם מרן הרב זצ"ל היה גדול בכל, אבל לא נוכל לומר שאנחנו זוכים לכך. אנחנו ממונים על האחדות של כל הצדדים והיא-היא נשמת אפינו. גם אם נשלם על כך מחיר, בכך שלא נצליח להיות גדולים כמותם בש"ס ופוסקים - הנשמה של הכל היא האחדות של כל האיברים, ובה אנו עוסקים. אבל העובדה שאנחנו יכולים לראות את האחדות הזאת - היא לא נובעת גם מכוח תורתם, קדושתם, מסירות הנפש שלהם, דבקותם האלקית? זה נטל פחות חשוב? חלילה! זו הנשמה של הכל!

כל זה שייך לה' תתאה שבשם. זה נכון גם לשיטת החילונים, זה גלוי גם בעולם הזה. לא שאנחנו מזלזלים חס וחלילה בה' תתאה של השם - היא הכלי שמחזיק את כל הברכות בתוך העולם הזה, אבל יש עוד מדרגות למעלה ממנה.

להעמיד כלי קודש

המדרגה השניה היא שהמדינה צריכה גם נשמה כפשוטה. היא לא צריכה רק קומה של צה"ל, היא צריכה גם קומה של כל עולם התורה והמצוה בעצמו. כשם שהיא צריכה מהנדסים בפועל וחיילים בפועל, היא צריכה גם עולם של קודש. ומי יעמיד את עולם הקודש? גם זה התפקיד שלנו. מלבד מה שאנחנו מחיים את עולם החול, אנחנו צריכים להעמיד את עולם הקודש על כל צדדיו, להוציא כלי קודש שיקימו את קומת הקודש באומה - שיהיו מלמדים, פוסקים, דיינים, משגיחי כשרות, מוהלים ושוחטים. מי יקים את כל זה? מי ישא בנטל הזה של הרחבת עולם הקודש? וכי ברית המילה חשובה בעינינו פחות מאשר חקלאות? אלו ואלו דברי אלוקים חיים. וכי שחיטה חשובה בעינינו פחות מראיית חשבון? סופר סת"ם חשוב פחות מעורך דין חלילה?

נכון שכסף וגשמיות וחומריות ושכלול עולם הזה, יש יותר אצל רואי חשבון, אצל רופאים, עורכי דין ומהנדסים. אבל קדושה?! מי יקים את עולם הקודש? לא מי ידאג לכיס שלו, למעיים שלו, לבטן שלו, ואפילו לא מי ידאג לפיתוח ופריחת חיי החומר; מי ידאג לקודש בעם ישראל? אלה הם סופרי הסת"ם, המוהלים, השוחטים, המלמדים, האדמו"רים, הדיינים והפוסקים - הם מעמידי הקודש באומה. ומי יגדל אותם? תפקיד עוד יותר עליון מהחייאת החול הוא להקים את הקומה הזאת באומה. התורה אינה רק אמצעי והכשר-מצוה כדי להחיות את העולם הגשמי.

המדרגה הזו לא עוסקת בחיים המעשיים, אלא בחיי הקודש שבאומה. כמה מזוזות כשרות יש באומה, כמה אוכלים שחיטה כשרה ומהודרת, כמה לומדי תורה ושיעורי תורה, כמה מלמדי דף יומי יש באומה. מי יכין את כלי הקודש האלו? זה תפקיד עולם הישיבות. התפקיד הזה יותר עליון ויותר נפלא מהתפקיד הראשון. לא שהוא מבטל, מוחק או ממעט במשהו את חשיבות הצבא, החקלאות והכלכלה - הוא תפקיד בפני עצמו, חשוב לאין ערוך. מי יחזיר בתשובה באומה? מי ילמד תורה באומה? מי יבנה את מנהרות הכותל? מי יודיק את הקבוצות שבאות לחברון? מי יפסוק דין תורה לאמיתו? מי יעשה את כל אלה, רואי החשבון שיצאו מהישיבות? עורכי הדין שיצאו מהישיבות? את כל אלו

אנחנו צריכים להקים, את כל קומת הקודש. זה חשוב לאין ערוך יותר משיהיה עוד רואה חשבון.

ושוב, אם למישהו מתאים להיות רואה חשבון, אדרבה ואדרבה. יש בכך חשיבות גדולה באומה גם אם יש בה סכנה. אני בעצמי למדתי קצת ראיית חשבון. סבא שלי רצה שאהיה רואה חשבון והתחיל ללמד אותי ומן הסתם אם הייתי ממשיך ללמוד הייתי יכול לעמוד בזה, יש לי אפילו כישרון טבעי לזה. אבל מה היה יוצא עם עוד רואה חשבון אחד? כיסים שמנים היו לי? זה מה שהיה יוצא? "שמנת עבית כשית ויטוש"?²³ במקום זאת נעשייתי כלי קודש במידת מה, והלואי שאהיה כלי טוב ונאה. לקומה הזאת האומה זקוקה לאין ערוך, והיא-היא גם המחיה את הקומה החומרית ונותנת לה טעם.

ו"ה - נגלות

שתי מדרגות אלו שייכות לתחום הנגלה, ו"ה שבשם. גם זהבה גלאון ובוודאי יאיר לפיד מבינים שבמידה זו או אחרת צריך את הקומות האלה - וכי תעלה על דעתך שתהיה אומה ישראלית בלי שוחטים ומוהלים? וכי יש עתיד' יתנו לנו את העתיד הזה?

עכשיו נעסוק בעיקר העיקרים של עולם התורה. עיקר לימוד התורה הוא ב"ה שבשם.

ליטע שמים וליסד ארץ

נפש החיים בשער ד²⁴ מסביר שהקב"ה שיתף את עמו ישראל בבריאת העולם, ושהכלי שעל ידו נברא העולם ועומד הוא התורה הקדושה. זה

23 דברים לב, טו

24 במקומות שנסמנו בהערה 14.

לא נגלה, אנחנו לא רואים את זה, אבל אנחנו מאמינים שזה ודאי כך. זו ודאי מדרגה גדולה באין ערוך מהמדרגות הקודמות. כלומר, לא רק שבתוך העולם צריך איזו קומה רוחנית של קודש, אלא עצם מציאות העולמות עומדת, נבראת ומתחדשת בכל רגע ורגע על ידי עולם התורה, על ידי אלו שלומדים לשמה ומוסרים נפשם ללמוד כדי להבין מה התורה אומרת, בוודאי על ידי מי שמחדש חידושים בתורה, כמו שנפש החיים מאריך שם²⁵. מי מעמיד את העולם? מי נותן כוח למדינת ישראל, ולעומתה, אף לרשעי לצפון קוריאנה, להתקיים? הכל מתקיים בזכות עולם התורה. את הכל בוראים רגע רגע בכסא רחמים ופנויבז', בבעלז ובקרלין. כמוכן, גם במצפה רמון ובמצפה יריחו, במעלות ובירוחם. לומדי התורה פועלים עם אל לקיים את עצם המציאות.

התורה אומרת: "ואהיה אצלו אמון"²⁶ - זה כלי אומנותו של הקב"ה.²⁷ חז"ל דורשים²⁸ מכך שכתוב 'ואהיה' ולא 'והייתי', שבכל רגע ורגע שישראל לומדים תורה הם נוטעים שמים ויוסדים ארץ. וכי ביבי מנהל את מדינת ישראל? וכי לפיד מחליט איך תראה הממשלה וכמה שרים יהיו בה? הכל הוא רק תוספת קלה בחוץ, 'מסייע שאין בו ממש'. מי שבאמת מעמיד את כל העולם כולו, ובפרט את לב העולם כולו - ישראל, ירושלים, הארץ הזו, הצבא הזה - הם לומדי התורה. השאלה 'מאי אהנו ליה רבנן', מה הם מועילים לבניין האומה - היא כפירה גמורה. כאילו שצריך איזו תועלת מלומדי התורה, כאילו אחרת אין להם ערך. כאילו ש"צריך שלפחות יצאו מהם דיינים, פוסקים או מלמדים, שיעשו משהו בחיים, שלא יהיו בטלנים". אבל "סתם שאדם ילמד תורה בגיל חמישים וחמש, ואשתו מפרנסת עשרה ילדים? סתם ללמוד תורה?" האמירה הזו היא כפירה גמורה. את כל עשרת הילדים ואשתו, את כל העולם כולו, על

25 נפש החיים שער ד פרק יב

26 משלי ח, ל

27 בראשית רבה פרשה א, א: "ד"א אמון - אומן, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה..."

28 זוהר פרשת בראשית מז, א: "דכל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא זכי למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי ויתחשב ליה כאלו באני עלמין דהא באורייתא אתבני עלמא ואשתכלל. הדא הוא דכתיב 'וי בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה' וכתיב 'ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום'. וכל דאשתדל בה שכליל עלמין וקיים ליה."

כל שמונת המיליארדים שלו, מעמיד אותו בעל שיושב ולומד תורה. לכן האישה מוכנה למסור את הנפש על זה.

יכול להיות שצריך לעשות את זה קצת אחרת. אולי צריך עוד יותר מסירות נפש. אולי האישה לא נותנת לבעלה ללמוד מספיק, אולי להפך. אתם בטוחים שאתם יודעים? אני לא יודע. הוא מעמיד את כל העולם כולו והיא מפרנסת עשרה ילדים. אפשר להשוות את האחריות? את כובד המשימה? את ה'נטל'? את עומק השותפות לקב"ה? "ולאמר לציון עמי אתה" עימי אתה, "בורא שמים ויוסד ארץ"! "אם לא בריתי יומם ולילה חקת שמים וארץ לא שמתי". לולא התורה שלו אין שמש, אין ירח, אין כוכבים, אין פלנטות, אין קוסמוס, אין כדור הארץ. ממילא גם אין מדינות, אין כלום, לולא אותו אחד שיושב ולומד תורה. אותו אחד שלא נעשה ר"מ, לא נעשה דיין, לא פוסק, ולא סופר ולא כלום.

יושב אדם שאנחנו לא יודעים עליו בכלל, הוא נסתר מעין כל באיזו עליית גג טחובה ולומד תורה. הוא מקיים את העולם. מי שלא מאמין בזה הוא כופר בדברי רבותינו, לא משנה לאיזו מפלגה הוא הצביע. זה עולם התורה.

כל לומד תורה שמתנגד למדינה - טועה. אנחנו לא מסכימים עם הטעות הזו וחולקים עליה בחריפות, אבל לימוד התורה שלו מעמיד את כל העולם כולו. הטעות הזו, שטועה אדם המעמיד את העולם כולו, כואבת עוד יותר מטעות זהה של עם הארץ פוסט ציוני. זה כואב לאין ערוך, זה פוגע לאין ערוך, וצריך תרופה הרבה יותר חזקה לרפאו, אבל זה לא סותר את העובדה שהוא מעמיד את העולם כולו.

זכינו שישנם שבעים אלף אברכים בעולם החרדי שמרגישים שהעולם עומד עליהם, שנפש החיים בוער בלבבם, שזה הפשט אצלם. נכון ש-ה' תתאה שבשם נפל מעט אצלם, אבל ה-ה' עילאה בוערת בלבבם. אנחנו רוצים את הכל, שם מלא על עולם מלא, ולא חס וחלילה עולם מפורד. אנחנו רוצים את אחדות כל המדרגות, אבל בכל זאת ה' עילאה בוער בהם. זה הנטל שעל שכמם, להעמיד שמים וארץ. לכן הם גם לא פוחדים מכל הגזרות - הם אומרים 'תגזרו מה שאתם רוצים; כל מה

שאתם קיימים ויכולים לפעול זה מאיתנו! זו האמת, זו התורה וזו דעתנו. וכי הם יעקרו את התורה? "היתפאר הגרזן על החוצב בו?"²⁹ הענף יעקור את השורש? לא הם ולא אלף שכמותם יצליחו לעקור את החיוניות של התורה. בזה אין מחלוקת. לא שהחרדים מאמינים שהתורה מקיימת את העולם ואנחנו מאמינים שסיירת מטכ"ל מקיימת את העולם. אנחנו מאוד מעריצים את סיירת מטכ"ל ושותפים בה בלב ונפש, אבל מה שמקיים את העולם זו התורה. ואנחנו מאמינים בזה לא פחות ממה שמאמינים בזה במיר ובפונוביז'. אנחנו צריכים גם למסור את הנפש על זה לא פחות מהם. זה ה' עילאה שבשם.

לאשתאבא בגופא דמלכא

עכשיו, לאחר שהבריאה עומדת, צריך לצאת מגדריה. כל שלושת המדרגות האלה שפונות לעולמות הם כאין וכאפס, אפילו לא כאבק דק, לעומת המדרגה העיקרית של תורה, שהיא י' שבשם. שהתורה היא אלוקות ממש, היא אצלו יתברך. "מגיד דבריו ליעקב".³⁰

אדמו"ר הזקן בתניא מבאר בשני אופנים את המילים 'אשר קידשנו במצוותיו'. שניהם שייכים לי' שבשם; הראשון הוא חיצוניות ה'י, והשני הוא פנימיות ה'י. הוא ממשיך את ישראל לנערה שמוטלת באשפה שהמלך מקרב אותה אליו ובוחר בה להיות הכלה שלו. כך כנסת ישראל מוטלת בעולמות ב"ע [בריאה יצירה עשיה], שלעומת עולם האצילות הם גשמיות שפלה, והקב"ה בוחר בה לבת זוגו, להאיר בה אור עולם האצילות. וכך הוא כותב:

כי הניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו... כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש ממש בבחינת נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת רצונו

29 ישעיה י, טו
30 תהילים קמז, יט

וחוכמתו דכולא חד ממש... וזהו שאומרים 'אשר קידשנו במצוותיו' כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור, כמו שכתוב 'ודבק באשתו והיו לבשר אחד'. ככה ממש ויתר על כן לאין קץ הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצוות ונפש החיונית ולבושיהן הנ"ל באור אין סוף ברוך הוא.³¹

הרי את מקודשת לי, אומר החתן לכלה. ועל דרך זה אנחנו אומרים 'אשר קידשנו במצוותיו'³², שעל ידי לימוד התורה נעשה "כאדם המקדש אישה להיות מיוחדת עימו בייחוד גמור... ככה ממש ויתר על כן לאין קץ הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצוות ונפש החיונית ולבושיהן הנ"ל באור אין סוף ברוך הוא".

גם הנפש החיונית הגשמית, יחד עם כל עולמות בי"ע במוכן הלאומי - החקלאות, הכלכלה, הביטחון, כלי הקודש ועולם התורה שמקיים את העולמות - כולם מתייחדים עמו יתברך על ידי לימוד התורה. "ולכן המשיל שלמה המלך ע"ה בשיר השירים יחוד זה ליחוד חתן וכלה בדביקה חשיקה וחפיצה בחיבוק ונישוק". כל זה על ידי התורה, כפי שאומר רש"י על הפסוק "ישקני מנשיקות פיהו"³³: "ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים".³⁴

"פנים בפנים דיבר ה' עמכם".³⁵ כל יהודי שלומד תורה הוא כביכול פנים בפנים עם ה'. לא רק את גדרי העולמות יש לנו על ידי התורה, אלא בעיקר את הדבקות בו יתברך, בדיבוק שהוא לאין ערוך מייחוד חתן וכלה.

31 תניא ליקוטי אמרים פמ"ו

32 ברכת המצוות היחידה מדאורייתא היא ברכת התורה. לכן עיקר אמירת 'אשר קידשנו במצוותיו' שייכת בהקשר של לימוד תורה, שעל ידי התורה אנו מתקדשים לשי"ת.

33 שיר השירים א, ב

34 רש"י שם ד"ה כי טובים

35 דברים ה, ד

קודש העליון ברוך הוא

עד כאן הביאור הראשון. כעת אדמו"ר הזקן עובר לביאור השני. הביאור הראשון אומר שלמרות היותנו בתוך גדרי העולמות, הקב"ה בחר בנו להיות בת זוג למי שהוא למעלה מכל גדר וערך. זה פלא גמור, שאף על פי כן אנחנו בת זוגו. כמו מלך רם ונישא שראה נערה לבושת סחבות מוטלת באשפתות וביקש שהיא תהיה כלתו מרוב אהבתו אותה וידיעתו את טהרת נשמתה. אבל הביאור השני עוד יותר עמוק:

וזהו שאומרים 'אשר קידשנו במצוותיו', שהעלנו למעלת קודש העליון ברוך הוא שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו.³⁶

משל למה הדבר דומה? יש הבדל בין כלה לבין מלכה. המלך לקח נערה לבושת סחבות ועשה אותה בת זוג. זו מעלה עצומה. אבל מה יקרה אם המלך יצטרך לנסוע למרחקים? ביד מי הוא יפקיד את הממלכה? בוודאי יש לו משנה, ראש השרים, אדם שבקי בעניני הממלכה להפקיד אותה בידו. אבל אותה נערה שהיתה מוטלת באשפתות – סוף סוף מי היא ומה היא ללא המלך לידה?

על זה אומר בעל התניא "שהעלנו למעלת קודש העליון ברוך הוא שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו".³⁷ אילולי הדבר כתוב אי אפשר לאומרו.

וממשיך לבאר:

וקדושה היא לשון הבדלה מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות והיא בחינת סובב כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהם. כי על ידי יחוד הנפש והתכללותה באור אין סוף ברוך הוא הרי היא במעלת ומדרגת קדושת אין סוף ברוך הוא ממש. מאחר שמתייחדת ומתכללת בו יתברך והיו לאחדים ממש. וזה שכתוב 'והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' , 'ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי', ואומר 'ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה' אלהיכם' וגו', פירוש כי על ידי קיום המצוות

36 תניא ליקוטי אמרים פמ"ו

37 שם

הריני אלוה שלכם כמו 'אלהי אברהם', 'אלהי יצחק' וכו', שנקרא כן מפני שהאבות היו בחי' מרכבה לו ית' ובטלים ונכללים באורו. וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצות. ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה אף אם הוא בור ועם הארץ, והיינו מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו, רק שאין נפשו מרגשת מפני מסך החומר הגופני...³⁸

לומדי התורה מזכים את כל הדור, את כל האומה, את כל המדינה, להיות בת זוג לו יתברך עד כדי להיות קדוש בקדושתו שלו בכבודו ובעצמו. זה לימוד התורה. מה לא ניתן בשביל זה? אנחנו צריכים להתעורר להיות שייכים לאמונה היהודית העמוקה והמתוקה הזאת.

כל החיזו דהאי עלמא יכול להיות מכון לקדושה הזאת, אבל הוא גם יכול להסתיר ולבלבל. כדור של 'אתחלחא דגאולה' אנחנו נקראים לפעול שכל המדרגות הנמוכות יהיו מכון לקדושה הזאת, אבל צריך גם להודות שמרוב עיסוק בהן לפעמים שכחנו את העיקר. אנחנו צריכים לחזור לשם, להיות דבקים ובת זוג לקודשא בריך הוא בשם כל ישראל, בשביל כל המדינה. לרומם את כל המדינה להיות הרעיה לדוד.

עת דודים

כעת אנו בעת דודים, לקראת ראש חודש ניסן שבו עתידים להיגאל, שבו עתיד להתחיל יחוד הדוד והרעיה. מי יגלה שהמדינה הזאת היא בת זוג שלו יתברך והיא קדושה בקדושתו יתברך? מי יתן לה טעם לחיים, מי יתן לה כלי קודש? מי יגלה שהיא קדושה בקדושתו? יש חלק באומה שעושה את זה כעומד בפני עצמו. אבל מי יגלה את זה בשביל כל המדינה? אם אנחנו לא נעסוק בתורה, לא נעסוק באחדות, לא נלמד 'אורות' ולא נאיר את כל האורות הנפלאים האלה - מי יעשה זאת? האם יש נטל יותר חשוב, יותר קריטי, יותר נוגע לבבת העין של עצם הקיום,

עצם הנשמה, עצם המהות שלנו? מי יגלה את זה אם לא אנחנו? מי יתמסר לזה, רואי חשבון? מהנדסים? זה התפקיד שאנחנו נטלנו על שכמנו.

מי יגלה את הנשמה? איפה היא תתגלה, אם לא בבתי המדרשות שיודעים שהרעיה יוצאת מהגלות בכאבים נוראים? מי יחשוף את האמת שלה? מי יגלה את הנשמה שלה ואת הגעגועים שלה לדודה? באוניברסיטה יגלו את זה? בסיירת מטכ"ל יגלו את זה? כולם חשובים, כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גיבורים, ואפילו כולם קדושים, אבל הם לא יגלו את זה. את זה אפשר לגלות רק בבית המדרש, במעמקים של לימוד פנימיות. כל השאר הוא רק יובל וענף לחיים האמיתיים האלה. בשביל זה אנחנו יושבים בישיבה.

אשרינו שאנחנו שותפים לזה. אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו, שאנו יושבים, משכימים ומעריבים לבתי המדרש. יהי רצון שנזכה שיהיה השם שלם, והכיסא שלם, שניתן נשמה למדינה ויצאו מאיתנו כלי קודש, שנעמיד את כל העולם כולו, שנזכה לחשוף שהאומה הזאת, על כל רבדיה, על כל חלקיה - אלה שיודעים ואלה שלא יודעים, אלה שאוהבים ואלה שמתרחקים - כולם הם רעיה לדוד שיתגלה בנו במהרה בימינו.